

Budućnost dijaloga Beograda i Prištine

Savet za inkluzivno upravljanje (CIG) okupio je 18. juna 2019. u Prištini grupu političara, analitičara i predstavnika civilnog društva kako bi razmotrili trenutno stanje dijaloga Beograda i Prištine, kao i korake koje bi trebalo preduzeti kako bi se ponovo pokrenuo dijalog. Učesnici su izneli niz predloga i zaključaka o dijalogu, kao i o tome što treba učiniti u međuvremenu, uključujući i kratkoročne mere za izgradnju poverenja. Diskusija je karakterisao skepticizam učesnika u pogledu konačnog rešenja, dok je posebno istaknuto proces normalizacije treba više da se fokusira na normalizaciju između društava. Kratkoročno, međunarodna zajednica, vlade i civilno društvo treba da se usredsrede na mere koje doprinose izgradnji poverenja.

Okrugli sto je deo šire inicijative CIG-a posvećene odnosima Kosova i Srbije koja je podržana i implementira se u saradnji sa Saveznim ministarstvom spoljnih poslova Švajcarske i Fondacijom za otvoreno društvo.

Preporuke i zaključci koji slede nisu nužno zasnovani na konsenzusu učesnika okruglog stola.

Razlozi za zastoje u dijalogu

Otkazivanjem julskog sastanka u Parizu, dijalog Beograda i Prištine je u potpunom zastoju, a perspektive za budućnost ne izgledaju najsjajnije. Redovni izbori u Srbiji biće održani sledeće godine, a verovatno i vanredni izbori na Kosovu, što će omogućiti nastavak “igre prebacivanja krivice na drugog”, pri čemu nijedna strana neće biti voljna da se pomeri sa svojih duboko ukorenjenih pozicija, osim ako se ne budu mogle da proglase neku vrstu pobede. Dok Beograd insistira da Priština ukloni taksu od 100% na robu koja dolazi iz Srbije u zamenu za nastavak dijaloga, čini se da Priština zahteva bezvizni režim od EU kao uslov za ukidanje takse. Iako na prvi pogled izgleda da je taksa osnovni razlog, dijalog je prekinut mnogo pre njenog uvođenja.

Učesnici su naveli niz razloga zbog čega dijalog nije funkcionisao najbolje.

- Sve tri strane - međunarodna zajednica, Beograd i Priština - bile su neiskrene u dijalogu, navodeći nakon runde različite interpretacije ciljeva dijaloga i sadržaja sporazuma koji su postignuti.
- Nekoliko učesnika je naglasilo odgovornost Prištine za taksu od 100% na robu iz Srbije i okrivilo “neke krugova na Zapadu” za podsticanje kosovskog rukovodstva da na njenom održanju insistira. Takođe su rekli da međunarodna zajednica nije učinila dovoljno da promeni situaciju.
- Nekoliko učesnika iz redova opozicije i civilnog društva su tvrdili da bi bilo nemoguće postići rešenje i nastaviti normalizaciju sa sadašnjim elitama „koje su nas prvo uvele u rat.“ Nekoliko učesnika je tvrdilo da je za sadašnje elite jedini cilj dijaloga bio očuvanje sopstvene moći.

- Mnogi su kritikovali format dijaloga, tvrdeći da je to dijalog između dve osobe, a ne između dva društva. S druge strane, dijalog je osigurao da nema sukoba, iako su izbijale tenzije i incidenti. Jedan od učesnika je naglasio da sukob velikih razmera nije moguć zbog prisustva NATO. Drugi su tvrdili da postoje konkretni izgledi za sukob.
- Stavljanje pitanja statusa na pregovarački sto je potkopalo proces normalizacije, kao i implementaciju Briselskih sporazuma. Drugi su, međutim, rekli da je čudno što je predlog za razgraničenje/podelu Kosova odbijen čak i pre nego što je predstavljen.
- Učesnici su se složili da dijalog neće biti aktivan neko vreme, ali su takođe naglasili da status quo nije održiv.

Privremene mere za izgradnju poverenja

Učesnici su predložili niz mera za izgradnju poverenja koje bi Beograd, Priština i međunarodna zajednica mogli sprovesti sve dok traje pauza u dijalogu.

- EU treba da da bezvizni režim Kosovu.
- Priština treba da ukine taksu na robu iz Srbije. Zauzvrat, Beograd bi mogao da ponudi neke mere dobre volje koje se odnose na carinske barijere koje su preostale i pored Briselskog dijaloga.
- Srpski i kosovski zvaničnici treba da se uzdrže od retorike koja sadrži govor mržnje i da umesto toga deluju kao državnici vođeni javnim interesom, a ne emocijama. Oni bi trebalo da objasne svojim javnostima da je jedini put napred kroz dijalog.
- Beograd treba da ohrabri srpsku zajednicu na Kosovu da iskoristi mogućnosti koje je pružio tehnički dijalog i da se uzdrži od kritikovanja pojedinaca zbog integracije, dok istovremeno podržava integraciju institucija u kosovski sistem.
- Beograd treba da razmotri promenu pristupa i da prestane da blokira međunarodno učešće Prištine u nepolitičkim oblastima, koje nisu toliko kontraverzne, poput sportskih takmičenja.
- Potrebno je nastaviti održavanje sastanaka poslanika oba parlamenta.
- Strane treba da osnuju zajedničku medijsku kuću koja bi izveštavala o međusobnim odnosima na nepristrasan način.
- U javnosti obe strane treba da kontinuirano naglašavaju koristi od tehničkih sporazuma.
- Potrebno je uvesti nastavu srpskog i albanskog jezika u albanskim i srpskim školama. Beograd i Priština trebalo bi da podstaknu osnivanje odseka za srpski jezik na Univerzitetu u Prištini i odseka za albanski na Univerzitetu u severnoj Mitrovici.
- Strane i međunarodna zajednica treba da olakšaju i podstaknu bolje kontakte i saradnju lokalnih zajednica na Kosovu, kao i između Kosova i Srbije, u vezi sa pitanjima od zajedničkog interesa, kao što su, na primer, održivi razvoj i životna sredina.
- Srpska lista bi trebalo da započne dijalog sa glavnim kosovskim opozicionim partijama, Demokratskim savezom Kosova i Pokretom „Samoopredeljenje.“

Nastavak dijaloga

Učesnici su izneli niz predloga o tome kako nastaviti dijalog.

- Beograd i Priština treba da formulišu svoje vizije: šta žele da postignu u periodu od pet do deset godina i u kakvom regionu žele da žive. To bi moglo da pruži bolju osnovu za pregovore.

- Zvanični dijalog će ostati u rukama EU. Promena trenutnog formata nije verovatna. Međutim, neki od učesnika su tvrdili da bi bilo bolje da proces između Beograda i Prištine ne bude direktno povezan sa integracijom u EU: Beograd i Priština bi trebalo da shvate da je normalizacija odnosa u njihovom interesu, bez obzira na perspektivu članstva u Uniji. Oni u dijalogu i normalizaciji učestvuju pre svega zarad sopstvene budućnosti, a ne usled reakcije na pritisak iz inostranstva.
- Međunarodna zajednica treba da nastavi da vrši pritisak na Beograd i Prištinu oko normalizacije koristeći pravim „štapovima i šargarepama.“ EU treba da razmotri kako da povрати kredibilitet koji je izgubljen tokom dijaloga koji je vodila sadašnja visoka predstavica.
- Visoki predstavnik bi se trebao više da se fokusira na proces, a ne na krajnji rezultat, budući da postoji velika šansa da proces ne bude okončan tokom njegovog/njenog mandata.
- Format dijaloga treba proširiti i proširiti, kako bi se izbegla njegova „privatizacija“ od strane vladajućih elita i osigurala njegova održivost.
- Sve strane trebaju kritički da ocene postojeće sporazume i nivo njihove implementacije. To bi vratilo kredibilitet procesu.
- Mnogi su predložili da se u budućem dijalogu pitanje statusa ostavi po strani, a da fokus bude na normalizaciji i tehničkim pitanjima, kako bi se omogućila normalno funkcionisanje i komunikacija ljudi, kao i funkcionisanje saobraćaja, trgovine i obrazovanja. Oni su tvrdili da bi razgraničenje/podela ili čak priznavanje nezavisnosti Kosova od strane Srbije otvorilo Pandorinu kutiju na Balkanu. Drugi su tvrdili da razgraničenje/podela Kosova može doneti trajni mir, i insistirali da je tehnički dijalog moguć, ali je pitanje da li će to doneti prilike za normalizaciju. „Samo konačni politički sporazum bi omogućio punu normalizaciju, jer nema normalizacije ako se granice osporavaju.“ Bilo kakvo rešenje je bolje od odsustva rešenja, budući da nove generacije koje dolaze imaju veću etničku distancu nego ikada pre, tako da je sukob moguć u budućnosti. Za zvanični Beograd, pitanje statusa je usko povezano sa pitanjem teritorije i ljudi koji tamo žive. Neki učesnici su naveli da Srbija nije ušla u proces ne zbog razgraničenja/podele, već zbog normalizacije i pomirenja. „Razmena teritorije nije dobra osnova za pomirenje,“ insistirali su. Drugi su istakli da postojanje sporazuma o razgraničenju/podeli nije garancija da će on biti i implementiran, kao što to predlažu primeri prethodnih sporazuma.
- Jedna od hitnih tema u budućem dijalogu je puna sloboda kretanja ljudi, kapitala, robe i usluga između Srbije i Kosova. To bi omogućilo kontakte i direktnu komunikaciju i smanjenje tenzija.

Učesnici

Milan Antonijević, izvršni direktor, Fondacija za otvoreno društvo
Balša Božović, narodni poslanik, Skupština Srbije, Demokratska stranka
Gordana Čomić, narodna poslanica, Skupština Srbije, Demokratska stranka
Vladimir Đukanović, narodni poslanik, Skupština Srbije, Srpska napredna stranka
Vladimir Đurić, narodni poslanik, Skupština Srbije, Stranka moderne Srbije
Dubravka Filipovski, narodna poslanica, Skupština Srbije, Srpska napredna stranka
Shpetim Gashi, potpredsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Milan Igrutinović, istraživač, Institut za evropske studije
Aleksandra Jerkov, narodna poslanica, Skupština Srbije, Demokratska stranka
Nada Lazić, narodna poslanica, Skupština Srbije, Liga socijaldemokrata Vojvodine
Sonja Licht, predsednica, Beogradski fond za političku izuzetnost
Milivoje Mihajlović, član upravnog odbora, Radio Beograd
Jugoslav Milačić, savetnik ministra, Ministarstvo za evropske integracije Vlade Republike Srbije
Dušan Milenković, predsednik upravnog odbora, Centar za društveni dijalog i regionalne inicijative
Dragiša Mijačić, direktor, Institut za teritorijalni ekonomski razvoj
Ljubiša Mijačić, analitičar
Petar Miletić, kolumnista
Igor Novaković, predstavnik u Srbiji, Savet za inkluzivno upravljanje
Jean-Luc Oesh, zamenik šefa misije, Ambasada Švajcarske u Srbiji
Zoran Ostojić, novinar
Petar Petković, pomoćnik direktora, Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Srbije
Nataša Petrović, viši programski oficir, Balkanski fond za demokratiju
Snežana Paunović, narodna poslanica, Skupština Srbije, Socijalistička partija Srbije
Dejan Radenković, narodni poslanik, Skupština Srbije, Socijalistička partija Srbije
Nenad Radosavljević, direktor, RTV Mir
Ivana Račić, programska koordinatorka, Fridrih Ebert Fondacija
Sanda Rašković Ivić, narodna poslanica, Skupština Srbije, Narodna stranka
Alex Roinishvili Grigorev, predsednik, Savet za inkluzivno upravljanje
Sanja Sovrlić, glavna urednica, Crno Beli Svet
Stefan Surlić, asistent, Fakultet političkih nauka, Beograd
Aleksandra Šanjević, programska koordinatorka, Fondacija za otvoreno društvo